

ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВ ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

РЕПЕЦЬКА О. І. - аспірант кафедри європейського права факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка

УДК 341

В статті досліджується проблема соотношения международного права и политики государств в международных отношениях. Освещены доктринальные подходы по взаимодействию политики государств и международного права. Осуществлено анализ взаимодействия международного права и политики в международных отношениях. Приведены примеры влияния политических интересов государств на формирование норм международного права.

Ключові слова: міжнародно-правова норма, політика держав, примат міжнародного права, зовнішньополітична діяльність, суб'єкти міжнародного права, міжнародна правотворчість.

Постановка проблеми

Складність проблеми співвідношення політики держав та міжнародного права полягає в тому, що право розглядається як результат політичних та соціальних сил та чинників, та як інструмент досягнення певних соціальних і політичних цілей, що підтверджує залежність від поведінки та політики держав. З іншого боку, така поведінка (тобто діяльність у міжнародному середовищі) має здійснюватись у межах приписів міжнародного права.

Проблема взаємодії політики держав та міжнародного права пов'язана з двома питаннями: вплив політики на міжнародне право та вплив міжнародного права на політику держав та їх зовнішньополітичну діяльність. Окреслити межі такого впливу досить складно, оскільки міжнародне пра-

во та політика безпосередньо взаємодіють між собою. Наприклад, у процесі укладення міжнародного договору спостерігається вплив політики держав при формулюванні його змісту, узгодженні політичних позицій, проте з іншого боку – сам процес укладення договору здійснюється на основі міжнародного права, зокрема Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969.

Актуальність теми дослідження

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що з'ясування проблеми співвідношення міжнародного права та політики дає змогу виявити одну з головних проблем функціонування міжнародного права. Співвідношення міжнародного права та політики держав є важливою як теоретичною, так і практичною проблемою міжнародного права. Дослідження взаємозв'язку міжнародного права і політики викликає особливий інтерес з точки зору з'ясування механізму функціонування міжнародного права.

Стан дослідження

Окремі аспекти співвідношення та взаємовпливу міжнародного права та політики досліджували такі юристи міжнародники, як: Ф.Бойл, Я.Броунлі, Ф. Ф. Мартенс, М.МакДугал, С.Хоффман, О.Шахтер, О.І.Тіунов, Г. І. Тункін, Д. Б. Левін, І. І. Лукашук, Н. Шоу, А. Хенкін, І. П. Біщенко. Серед українських дослідників певну

увагу питанням взаємодії міжнародного права та політики приділили О.О.Мережко та М.В. Буроменський. Комплексний підхід дослідження цієї проблеми використовує японський юрист Я.Онума.

Мета дослідження

Вона полягає в аналізі доктринальних підходів співвідношення міжнародного права та політики держав та вивченні взаємного впливу міжнародного права та політики в міжнародних відносинах.

Виклад основного матеріалу

У сучасному глобалізаційному світі держави все більше пов'язані взаємодією у різних сферах відносин, що зумовлює їх до ефективного впорядкування та врегулювання взаємовідносин між ними. На відміну від внутрішньої системи права держав, особливістю міжнародного права є децентралізація відносин та відсутність певного наднаціонального органу.

Раніше проблемі співвідношення міжнародного права та політики приділялось недостатньо уваги, адже до другої половини двадцятого століття держави в основному визнавали силу та інтереси як головні критерії взаємодії в міжнародному середовищі, а війна була інструментом реалізації зовнішньої політики.

Держави за допомогою міжнародного права намагались окреслити межі політичної діяльності з метою уникнення нових конфліктів. У Статуті ООН зазначено, що основними цілями діяльності Організації виступає прагнення уникнути в майбутньому виникнення нових війн, віра в основні права людини, цінність життя людини, рівність прав великих та малих націй, створення умов, необхідних для дотримання зобов'язань за міжнародними договорами та іншими джерелами міжнародного права [6].

Кожне міждержавне відношення повинно бути охоплено у міжнародно-правову форму. Такою міжнародно-правовою формою, яка являє собою відображення та регулювання міжнародних відносин, звісно, виступає міжнародне право, а точніше система договірних та звичаєвих норм. Ця система являється регулятором відносин

між суб'єктами міжнародного права, та водночас є виразом узгодженості інтересів та потреб держав (суб'єктів міжнародного права), які виступають основою політики держав. Політика держави – це засоби та методи діяльності держави в процесі взаємодії з іншими суб'єктами, спрямованої на досягнення та забезпечення визначених цілей та завдань, в основі яких лежить інтерес держави.

Оцінюючи зв'язок між міжнародним правом та політикою, слід погодитись з твердженням О.Шахтера, що « право слугує політичним цілям, право є виразом політики, а політика є джерелом права» [17, с.23]. Можна стверджувати, що міжнародне право має політичний характер, оскільки самі міжнародні відносини спрямовані на формування спільної політики держав, враховуючи інтереси кожної держави, та реалізацію узгодженої зовнішньополітичної діяльності.

У радянській доктрині домінував погляд на право як на концентрований вираз політики, виходячи з чого, все юридичне у своїй основі має політичну природу, а закон розглядається як політичний засіб. Міжнародне право зображується як інструмент зовнішньої політики держав, а його норми – як концентроване і узгоджене нормативне оформлення виразу стандартів зовнішньополітичної поведінки держав [8, с.312].

Функціонування міжнародного права не може мати неполітичний характер, оскільки реалізується під час взаємодії держав та стосується їх істотних інтересів. Будь-які відносини, що регулюються міжнародним правом, є відносинами політичними, в силу міжвладного характеру відносин між державами, а політичне регулювання є основою міжнародного регулювання, оскільки міжнародні домовленості, в тій чи іншій мірі, мають політичне походження [9, с.139]. Джерела міжнародного права можуть містити політичні норми, які отримують формальне вираження та з часом можуть бути кодифікованими в міжнародних договорах та знаходити визнання в літературі й рішеннях Міжнародного Суду ООН, набуваючи, таким чином, правового характеру.

Можна виокремити кілька ключових доктринальних підходів щодо співвідношення міжнародного права та політики держав.

Прихильники позитивістського підходу вважають, що міжнародне право незалежне від політики [16, с.320]. Зокрема, Г. Кельзен, досліджуючи природу права, вказує, що право «має чисто природній зміст». Він стверджує, що право є незалежним явищем від політики, проте визнає волю як основу його створення. Концепція «чистого права» більше стосується дослідження національної правової системи (хоча автор вважає, що будь яке право має однакову природу і цей підхід застосовується і до міжнародного права). У міжнародних відносинах інша форма взаємовідносин між суб'єктами права. Якщо в державах існують органи, які можуть створювати норми та забезпечувати механізм їх дотримання, то в міждержавних відносинах, де відсутні такі органи, все залежить від самих держав – вони самі створюють ці норми, самі забезпечують їх виконання та дотримання. Держави спочатку створюють право, а потім добровільно підпорядковуються йому (теорія «самозобов'язання держави») [7, с. 5-9]. Тобто для функціонування міжнародного права важливо, що в процесі прийняття певних норм та визнання їхньої юридичної сили, держави самі створюють права та обов'язки для себе, повноваження та обмеження. Але це не може виникати поза межами волевиявлення, тобто акту волі держав, який є частиною їхньої політичної позиції чи рішення.

Міжнародне право є сукупністю норм, які встановлюють зобов'язання та відповідальність держав, приписуючи, що можна робити і чого робити не можна, тому право є вище політики держав, перевершує політику [10, с.70]. Держави повинні дотримуватись норм міжнародного права, оскільки право передує політиці. Обов'язок держав дотримуватись норм міжнародного права означає те, що міжнародне право є необхідним та суттєвим елементом зовнішньополітичної діяльності держав, а представники держав повинні використовувати міжнародне право при визначенні та здійсненні зовнішньополітичної діяльності.

Прихильники політичного реалізму вважають, що міжнародне право не має великого значення для політичного процесу, який визначає зовнішньополітичну діяльність держав. Національні інтереси та мотиви держав беруть верх над міжнародно-правовими міркуваннями. Держави є верховними гравцями у міжнародній політиці. Міжнародне право протиставляється політиці, і вважається більш чи менш незначним для здійснення політики держав. Воно зображається як право, яке може функціонувати лише тоді, коли воно відповідає політичним інтересам держав. Право не відіграє жодної ролі в визначенні та здійсненні державами міжнародної політики, а взаємовідношення міжнародного права та політики визначається з точки зору здатності права виправдовувати дії держави, здійсненні на інших підставах [18, с.7].

Представники даного напрямку ставлять в основу міжнародного права інтерес, стверджуючи, що у міжнародних відносинах сила домінує над правом. Міжнародне право має служити національним життєво важливим інтересам та відігравати координаційну роль в міждержавних відносинах. «Держави дотримуються міжнародного права лише, коли воно співпадає з їхніми інтересами та політикою» [19, с.3]. Зокрема, Дж. Голдсміт і Е. Познер стверджують, що «міжнародне право – це інструмент, який допомагає досягнути потреб держав; воно виступає в якості зводу вказівок та виникає в результаті бажання максимізувати реалізацію державних інтересів» [13, с.172].

Прихильники реалістичного підходу теорії міжнародних відносин, в основі якого – інтерес, стверджують, що в міжнародних відносинах держави діють з позиції сили. Однак, право не може бути ефективним, якщо базується лише на силі та інтересах, адже тоді втрачається його основне призначення. Такий підхід швидше виправдовує недотримання приписів міжнародного права державами, а не вивчає проблеми його функціонування та ефективності. Дотримання міжнародного права є більш вигідним для держав, а ніж «мінімалізація»

наслідків його порушення, оскільки для них набагато важливіше підтримувати стабільність міжнародної системи [17, с.23].

Функціоналісти розглядають взаємодію міжнародного права і політики через призму політичних функцій права, тобто акцентується на тому, які функції право виконує у міжнародній політиці та в державній поведінці. Вони зосереджуються на політичній ролі чи функції міжнародного права у міжнародних відносинах. Х.Балл вважав, що міжнародне право виконує такі політичні функції у міжнародних відносинах: - « – визначає ідею співтовариства незалежних держав;

– установлює основні норми, правила співіснування серед держав та інших учасників міжнародних відносин;

– сприяє дотриманню норм міжнародного співтовариства»[11, с.140].

Волюнтаристська концепція міжнародного права розглядає усі норми права, включно з нормами міжнародного права, як продукт волі суверенних держав, тому норми є залежними від волі держав. Представники цієї концепції вважають, що функціонування міжнародного права залежить від того, що держави, створюючи міжнародно-правові норми, виражають згоду дотримуватись їх, тобто за власним бажанням накладають на себе обмеження. Держави підпорядковуються лише тим нормам міжнародного права, які вони визнали, та не мають жодних зобов'язань за нормами, яких не прийняли. З іншого боку, вони в праві відмовитись від дотримання правової норми, якщо в певний момент це суперечить їхнім інтересам. Право – це результат згоди держав, який виражається у формі договору, міждержавне право створюється, визначається або приймається лише завдяки їхній волі (тобто бажання). Воля – це єдине джерело міжнародного права [14, с.26-27].

Представники соціального підходу визначення міжнародного права, розглядають міжнародне право як частину політичного процесу, на яке впливають ті чинники, що й на політику. Це обґрунтовується тим, що міжнародне право спрямоване на досягнення за допомогою законних засобів та

методів соціальних цілей (які визначені політикою). Хоча міжнародне право виступає інструментом досягнення цілей держав, однак право не може інтерпретуватись як політика, оскільки міжнародне право містить певні межі зовнішньополітичної діяльності держав (держави не повинні порушувати норми міжнародного права, спираючись на те, що приписи права розходяться з політичними інтересами держави).

У західній доктрині панують дві основні концепції міжнародного права: концепція політичного спрямування міжнародного права (policy-oriented international law, яка впливає з положень доктрини реалізму) та концепція юридичної природи міжнародного права (rule-oriented international law, теоретичні принципи та сприйняття взаємодії міжнародного права та політики наближенні до позитивістського підходу). Представники першого підходу в центр права ставлять політику та інтерес держав та приділяють увагу проблемі ефективного контролю, в той час як прихильники другої теорії відкидають твердження про визначальний вплив політики на право [12, с.95]. Більшу підтримку має перший підхід політичного спрямування права.

Міжнародне право, будучи тісно пов'язаним з політикою, не є частиною політики. Їх слід розглядати як дві відносно автономні, але відкриті для взаємодії системи регулювання суспільних відносин.

Співвідношення міжнародного права та політики проявляється в таких аспектах: -вплив політики на розвиток міжнародного права;

– вплив міжнародного права на зовнішню політику держав. Проблема співвідношення (взаємодія) міжнародного права та політики держав зосереджена в такому проблемному питанні як використання державами міжнародного права як інструменту в зовнішній політиці держав.

Вплив політики держав на міжнародне право прослідковується у процесі міжнародної правотворчості, в результаті якої держави при укладенні міжнародних договорів та формуванні звичаєвої практики, узгоджують свої інтереси, позиції. Під час міжнародної правотворчості узгоджені

політичні рішення набувають правового змісту. Таким чином, міжнародне право створюється в результаті співпадіння волі держав, в основі яких знаходяться інші життєво важливі інтереси та зовнішньополітичні цілі, а з іншого боку, його норми створюють правову основу міждержавних відносин.

Політика впливає на формування міжнародного права, за допомогою якого держави закріплюють результати політичних домовленостей. «Соціально значимі політичні ідеї втілюються у правові норми й принципи, тому політика розглядається як матеріальне джерело правових норм, яке надає їм соціального резонансу, роблячи, зокрема, зрозумілим, чому з'являється певна норма чи принцип, та чому воно виконується або не виконується» [17, с.23].- Л. Хенкін, зокрема, зауважує, що багатосторонній правотворчий процес та створення звичаєвих норм починається, переважно, з політичних дій та раундів переговорів. Доктрина виходить з того, що як тільки норма «викристалізувалася в політичному котлі міждержавних відносин, вона стає особливою правовою категорією, яка отримує самостійне існування і, хоча її ніколи не можна відривати від політики, вона, без втрати політичного значення, стає особливим соціальним феноменом, відмінним від політики» [14, с.341].

Створення міжнародно-правових норм – це результат колективної діяльності суб'єктів міжнародного права (держав), оскільки вони здійснюють узгодження своїх інтересів у процесі правотворчості. Особливістю міжнародного правотворчого процесу є те, що створення норм – це наслідок політичних рішень та досягнення усвідомлених державами потреб у створенні певної правової норми, а передумовою є усвідомлення кожною державою окремо необхідності у правовій регламентації певної сфери відносин та формування відповідної політичної позиції.

Говорячи про вплив політики держав на формування норм міжнародного права, хотілось б навести приклади, головний – прийняття Статуту ООН. 26 червня 1945 року представники 50 країн одногосно

прийняли Статут, який є основним документом сучасного міжнародного права. Ухвалений після Другої світової війни, він затвердив базові принципи міжнародного права, які трансформували політичні ідеї світового співтовариства та відобразили інтереси держав. Війна, яка забрала мільйони життів, змусила держави юридично закріпити загальнополітичні цілі держав, як забезпечення міжнародного співробітництва, міжнародного миру, безпеки та цілісності кожної держави та міжнародного співтовариства в цілому.

На мою думку, найяскравішим прикладом трансформації політичного інтересу держави у міжнародно-правову норму-принцип є невтручання у внутрішні справи, у пункті 7 статті 2 Статуту ООН вказано, що ООН не має права на втручання у справи, які входять до внутрішньої компетенції держави [6].

Пізніше була прийнята Декларація про недопустимість втручання у внутрішні справи держав і захист їх незалежності та суверенітету (Резолюція Генеральної Асамблеї 2131 від 21 грудня 1965 року), яка покладає обов'язок вже безпосередньо на держави, встановлюючи, що «жодна держава не має права прямо чи непрямо втручатись з будь-якої причини у внутрішні чи зовнішні справи іншої держави. Внаслідок цього засуджується не лише збройне втручання, а також всі інші форми втручання і будь-які погрози, спрямовані проти правосуб'єктності держави чи проти її політичних, економічних і культурних елементів. Забороненими є застосування чи заохочування застосування економічних, політичних засобів чи засобів будь-якого іншого характеру з метою добитися підпорядкування собі іншої держави в здійсненні нею своїх суверенних прав і отриманні від цього якихось переваг. Жодна держава не має права організувати, розпалювати, фінансувати, підбурювати або допускати підривну, терористичну чи збройну діяльність, спрямовану на насильницьке повалення конституційного ладу іншої держави, а також сприяти такій діяльності чи втручатись у внутрішню боротьбу в іншій державі» [1]. Таким чином, уповноважені

представники держав, шляхом прийняття вказаної Декларації, враховуючи інтереси та потреби кожної держави, визначили вимоги щодо норми – невтручання у внутрішні справи держав, що належать до їх внутрішньої компетенції іншими державами.

Такі ж положення щодо розглянутого принципу були відображені у Декларації про принципи міжнародного права (Резолюція Генеральної Асамблеї від 24 жовтня 1970 року), лише з уточненням, що суб'єктом зобов'язання являється і група держав [3].

Відповідно принцип невтручання у внутрішні справи означає заборону державам і міжнародним організаціям втручання у внутрішні справи держав і народів. Розширюючи зміст цього принципу, Декларація про неприпустимість інтервенції і втручання у внутрішні справи держав (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 36/103 від 9 грудня 1981 року) встановлює, що «ні одна держава або група держав не має права здійснювати інтервенцію, або втручання в будь-якій формі, або з якоїсь причини у внутрішні й зовнішні справи інших держав. Усі держави зобов'язані не погрожувати силою і не застосовувати її проти суверенітету, політичної незалежності чи територіальної недоторканості інших держав. Обов'язок держав утримуватись від збройної інтервенції, підривної діяльності, воєнної окупації чи будь-якої іншої форми інтервенції і втручання, явного чи прихованого, спрямованого проти іншої держави чи груп держав, чи від будь-якого акту воєнного, політичного чи економічного втручання у внутрішні справи інших держав » [2].

Вказаний принцип виражає політичний інтерес держав, який полягає в тому, щоб будь-яка інша держава будь яким чином не впливала чи не втручалась у справи їх внутрішньої компетенції. Держави прагнули та прагнуть і надалі на міжнародному рівні нормативно закріпити та захистити їх внутрішньополітичні цілі як забезпечення суверенітету, правосуб'єктності, запобігання загрозам політичним, економічним, культурним основам держави, гарантування політичної незалежності, територіальної цілісності, національної єдності і без-

пеки своєї держави. А в даному випадку, досягнення кожною державою її основної політичної мети як гарантування проти діяння/запобігання будь-якому втручання в політичну діяльність держави іншими суб'єктами міжнародного права.

Так, наприклад щодо питання регулювання космічної діяльності, важливу роль на початкових етапах відігравали резолюції Генеральної Асамблеї ООН, у яких відобразились звичаєві норми міжнародного космічного права. Декларація правових принципів, регулюючих діяльність держав щодо дослідження і використання космічного простору (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 1962 1963 року), яка закріпила основні нормативні положення використання та дослідження космічного простору державами, встановлюючи, що «дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, здійснюються на благо і в інтересах всіх країн. Космічний простір, та інші небесні тіла, відкрито для дослідження і використання всіма державами на основі рівності і згідно з міжнародним правом. Космічний простір, та інші небесні тіла не підлягають національному присвоєнню ані шляхом проголошення на них суверенних прав, ані шляхом використання або окупації, ані будь-якими іншими засобами. Діяльність держав по дослідженню і використанню космічного простору повинна здійснюватись згідно з міжнародним правом, включаючи Статут Організації Об'єднаних Націй, в інтересах підтримання міжнародного миру і безпеки, розвитку міжнародного співробітництва і взаєморозуміння. При дослідженні і використанні космічного простору держави повинні керуватись принципом співробітництва і взаємної допомоги і повинні проводити всю свою діяльність у космічному просторі, з належним урахуванням відповідних інтересів усіх інших держав » [4].

Декларація правових принципів, регулюючих діяльність держав щодо дослідження і використання космічного простору в подальшому лягла в основу Договору про принципи діяльності держав з дослідження та використання космічного простору, включаючи Місяць і інші небесні тіла (Ре-

золюція Генеральної Асамблеї ООН 2222 1966 року), який встановлює, що використання космосу здійснюється всіма державами виключно в мирних цілях, забороняється створення військових баз, споруд і укріплень, випробування будь-яких типів зброї і проведення військових маневрів [5].

Так, вказані резолюції Генеральної Асамблеї ООН відображають необхідність міжнародного співробітництва у пошуку спільних державних інтересів та регулювання сумісного використання ресурсів космічного середовища для досягнення справедливості у дослідженні та використанні космічного простору різними державами. В них закріплені норми міжнародного космічного права, що сформулювались у результаті узгодження політичних інтересів та політичних цілей держав, які втілюються в закріпленні таких положень як рівноправності держав у дослідженні та використанні космічного простору на благо та в інтересах усіх держав, сприяння розвитку міжнародного співробітництва, забезпечення дослідження та використання космосу державами в інтересах підтримання міжнародного миру та безпеки. А головне, це спільний інтерес всього міжнародного співтовариства при проведенні досліджень та використанні космічного простору лише в мирних цілях; тим самим переслідуючи основну мету держав – запобігання загрозам миру чи війни, передбачаючи утримання від розміщення будь-якої зброї масового знищення в космічному просторі та на небесних тілах.

Вплив політики держав на міжнародне право проявляється також у процесі реалізації норм міжнародного права, оскільки при застосуванні, виконанні чи дотриманні норм міжнародного права держави в основі своїх дій, поведінки, в першу чергу, ставлять власні інтереси чи цілі. Держава, керуючись та враховуючи власні потреби, приймає рішення, чи дотримуватись норм міжнародного права та як виконувати та застосовувати приписи міжнародного права.

Міжнародне право прямо та опосередковано впливає на зміст політики. Зміст політики в істотному обсязі визначається загальнообов'язковими нормами міжна-

родного права, міждержавними домовленостями, на які держави належним чином висловили свою згоду. За своїм змістом воно впливає на політику держав через визначення певного обсягу прав та обов'язків для суб'єктів міжнародного права, та визначає допустимі засоби та методи діяльності у процесі міжнародних відносин, встановлюючи межі поведінки держав.

Норми міжнародного права можуть наповнюватись положеннями різного змісту, залежно від інтересів та необхідностей держав. Вони є необхідним мінімумом правил та стандартів поведінки держав у процесі їхнього спілкування, які не можна змінити довільно чи порушити, оскільки настає правова, моральна, політична відповідальність. Проте коли вибір стоїть між слідуванням обов'язку сили міжнародного права та відстоювання державних політичних інтересів, звісно перевага надається державним мотивам, а не нормі міжнародного права. Практика ігнорування приписів міжнародного права, з метою досягнення політичних завдань та цілей держави, не є рідкістю.

У деяких випадках не варто говорити про взаємовплив міжнародного права та політики, оскільки насправді існує лише вплив останнього. Таке сприйняття державами співвідношення міжнародного права та політики викликає гостру проблему в міжнародних відносинах – використання міжнародного права як знаряддя зовнішньої політики держав у міжнародному середовищі.

Інструментом політики держав виступає міжнародне право, основним призначенням якого вказується служіння для виправдання дій держав. Держави намагаються пояснити законність обрентувань, підстав для здійснення певних актів, опираючись на норми міжнародного права. У концепції « політичного спрямування міжнародного права » стверджується, що міжнародне право виступає основою відносин (оскільки більшість держав, зазвичай, дотримуються його норм), проте воно не створює жодних обмежень для поведінки, а навпаки служить інтересам зовнішньої політики держав, його норми створюються

та реалізуються відповідно до вимог політики держав.

« Міжнародне право є політичним механізмом, за допомогою якого держави здійснюють свої інтереси, та спосіб, за допомогою якого держави захищають свої інтереси, дії згідно з правом » [15, с.54]. Воно виступає політичним важелем в управлінні всіх членів міжнародної спільноти, стратегічним прийомом у розпорядженні всіх держав, який держави можуть використувати як засіб переслідування політичних цілей.

Держави використовують міжнародне право як засіб обґрунтування політики, будь-яка держава намагається виправдати власну міжнародну поведінку, дії. Більшість політичних діячів враховує, чи вони можуть ефективно та переконливо виправдати дії, законність яких є сумнівною, міжнародно-правовими нормами. Якщо це неможливо, тоді вони повинні обрати: чи відмовитись від дій, які порушують норми міжнародного права, чи заплатити ціну за порушення, включаючи ганьбу та різку критику з боку урядів інших країн.

Висновок. Враховуючи вищеописане, можна зробити наступні висновки.

У міжнародній літературі розроблено декілька доктринальних підходів щодо проблеми співвідношення міжнародного права та політики держав у міжнародних відносинах. Позитивісти захищають примат міжнародного права над політикою держав, визнають верховним міжнародне право, розглядаючи питання, чи певні державні дії є законними чи ні. Функціоналісти розглядають, яку функцію право відіграє в міжнародній політиці. Реалісти визнають лише силу політики, ігноруючи міжнародне право, і ставлять питання, який вплив міжнародне право здійснює на політику держав, на їх дії, і роблять висновок, що цей вплив є дуже малим чи досить незначним.

Провідні доктринальні концепції, щодо співвідношення міжнародного права та політики, полягають у визначенні примату міжнародного права чи політики у міжнародних відносинах. Відмінність підходів полягає в тому, що:

– для одних політика є вище права, лише політика здійснює вплив на міжнародне право, а міжнародне право лише засіб здійснення політичної діяльності для задоволення інтересів держав;

– і протилежний підхід – визнання верховенства права, політика держав обмежена нормами міжнародного права, будь-які політичні рішення, акти держав повинні здійснюватись у рамках міжнародного права, тобто з дотриманням норм міжнародного права. Не можна надавати перевагу праву або політиці, оскільки це самостійні категорії.

Отже, міжнародне право і політика є самостійними категоріями, які перебувають у постійному взаємозв'язку та взаємовпливі. Політичні інтереси держав формулюють норми міжнародного права, які виступають результатом узгодження політичних інтересів держав, зовнішньополітичних цілей у процесі міжнародної взаємодії держав. Система міжнародного правопорядку повинна забезпечувати верховенство права, дотримання міжнародного права, у процесі впливу політики держав на реалізацію норм міжнародного права.

Література

1. Декларация о недопустимости вмешательства во внутренние дела государств, об ограждении их независимости и суверенитета [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_818

2. Декларация о недопустимости интервенции и вмешательства во внутренние дела государств [Электронный ресурс].- Режим доступа:

http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/internal_affairs_decl.shtml

3. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_569

4. Декларация правовых принципов, регулирующих деятельность государств по исследованию и использованию космичес-

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено актуальну проблему співвідношення міжнародного права та політики держав у міжнародних відносинах. Ви-світлено доктринальні підходи щодо взаємодії політики держав та міжнародного права, здійснено аналіз їх взаємного впливу в міжнародних відносинах. Наведено приклади впливу політичних інтересів держав на формування норм міжнародного права.

SUMMARY

This article explores the actual problems of the relationship between international law and policy in international relations, deals with doctrinal approaches to cooperation between policy and international law. Author made analysis of the mutual influence of international law and politics in international relations and shows the example of the influence of political interests on the formation of international law.

кого пространства [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://daccessddsny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/188/63/IMG/NR018863.pdf?OpenElement>

5. Договор о принципах деятельности государств по исследованию и использованию космического пространства, включая Луну и другие небесные тела [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<http://daccessddsny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/788/15/IMG/NR078815.pdf?OpenElement>

6. Устав Организации Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_010

7. Кельзен Г. Чистое учение о праве Ганса Кельзена, сборник переводов, вып. 1 – М., ИНИОН АН СССР, 1987. – 195 с.

8. Курс международного права. В 7-ми томах. Т. 1: Понятие, предмет и система международного права / Ю. А. Баскин, М. Б. Крылов, Д. Б. Левин и др. – М.: Наука, 1989. – 360 с.

9. Лукашук И. И. Международное право. Общая часть / изд. 3-е, перераб. и доп. – М.: Волтерс Клувер, 2005. – 432 с.

10. Anthony C. A. Legal Rules and International Society. – Oxford University Press, 1999. – 224 p.

11. Bull H. The Anarchical Society: a study of order in World Politics. – Macmillan: London 1995. – 329 p.

12. Fichtelberg A. Law at the Vanishing Point: A Philosophical Analysis of International Law. – Ashgate Publish Company: Burlington, 2008. – 223 p.

13. Goldsmith J., Posner E. The Limits of International Law. – Oxford University Press: Oxford, 2005. – 272 p.

14. Henkin L. International law: politics and values. – Martinus Nijhoff Publishers: London, 1995. – 376 p.

15. Katzenstein P. J. The culture of national security: norms and identity in world politics. – Columbia University Press: New York, 1996. – 562 p.

16. Kelsen H. Pure Theory of Law. – University of California Press: Berkeley, 1967. – 356 p.

17. Schachter O. International Law and in Theory and Practice. – Martinus Nijhoff Publishers: London, 1991. – 432 p.

18. Scott S. V., Bergin A. International Law and Australian Security. – Australian Defence Studies Centre: Canberra, 1997. – 165 p.

19. Withana R. Power, politics, law: international law and state behavior during international crises. – BRILL, 2008. – 287 p.